

dott bekövetkezni. Valahogy az egész ellebeg az abszurd régióiban, felosztatva azt a mágikus realista hatást, amely egykor oly elementárisan érintett bennünket a Sátántangó idején.

(Krasznahorkai László: *Mindig Homérosznak, Magvető, 2019*)

Mosonyi Kata

„Kibeszélni a családot”

Jó lett volna tiszta lappal indulni: Barnás Ferenc korábbi könyveinek ismerete nélkül olvasnom új regényét, az *Életünk végéig* címűt. Engem ugyanis elkerülnek a *Másik halál* főhősének tudat-és emlékezetvesztéses állapotai, így aztán az *Életünk végéig* szövegét olvasva sorra előszivárogtak az emlékeim a korábbi Barnás-művekből, elsősorban *A kilencedikből* és a *Másik halálból*.

Nem csoda, az új regény provokálta az emlékek felidézését. Mert itt ugyan az egyes szám első személyben megszólaló főhős már nem gyerek (mint *A kilencedikben*), nem is egy volt tanár, utcazenész és névtelen műzeumi teremőr (mint a *Másik halálban*), ám *A kilencedik* lapjairól ismerős szülőket, a kilenc élő testvért (más neveken ugyan, de) az új könyvben is felismerni, akárcsak a volt barátot, a Grófnőt (Henriett néven), aki a *Másik Halálban* volt biztos támpont az elbeszélő-főhős számára. S ha netán elbizonytalanodnánk abban, hogy e három könyv szereplői részben azonosak, csak épp az életük különböző korszakaiban járnak (koro-sodnak), abban az esetben maguk az *Életünk végéig* szereplői sietnek a segítségünkre, és erősítenek meg: ők ugyanis magukra ismernek Barnás korábbi könyvében. Ezt a könyvet az *Életünk végéig* narrátora Ontogeneának nevezi, és a saját könyveként tartja számon, családja pedig egyértelműen a saját negyven évvel ezelőtti életüket olvassa ki a könyvből. Olyannyira, hogy az elbeszélő-főhős apja még pert is fontolgat a családját kibeszélő fiú ellen, mert az zsarnoknak ábrázolta őt, s ezt a Népszabadság kritikusa nem átalotta világgá kiáltani. Az Ontogeneáról persze bátran asszociálhatunk *A kilencedikre*, erre maga a narrátor is bátorít egy passzusban: „Nem is emlékszem, mi vitt rá, hogy a gyerekkoromról írjak. [...] A könyvet eredetileg ontológiai műnek szántam, nem egyébnek. *Ontológiai vizsgálódások* volt az eredeti címe, de a kiadóm azt mondta, így nem tudja eladni a könyvet. Mivel fikciós munkáról volt szó, belementem a címváltoztatásba. Nekem nyolc, gondoltam, legyen *Ontogenea*, sőt, ha a főszerkesztő úgy akarja, felőlem lehet akár *Kilenc* is.” (50.) Védekezésül, hogy a saját családjáról írta volna a regényt, az elbeszélő még hozzáteszi: „Semmi sem úgy történt, ahogy leírtam. Nincs Benjamin nevű testvérem. Nincs és nem is volt Vadasi nevű költő ismerősünk, aki talicskával hordta

a telkünkön a betont.” (50.) Mondanom se kell, Barnásnak *A kilencedik* című regényében szerepel egy Vadasi nevű lírikus, és egy Benjamin nevű testvér is, a legkisebb öcs. Az ominózus kritika pedig, amelyből az apa tudomást szerez az ő kedvezőtlen szépirodalmi reprezentációjáról (s melyből idéznek is az *Életünk végéig* 50. oldalán), *A kilencedik*ről jelent meg 2006. április 1-jén Reményi József Tamás tollából.

Visszatérve recenzióm kiinduló sóhajára: ha a könyvelőzmények nélkül olvasom az *Életünk végéig*et, valószínűleg sokkal kevésbé élvezem a családtörténeti szálat. Nem lett volna mód rácsodálkozni a testvérekre, hogy mi lett – mondjuk – *A kilencedik* Pótmamájából, Tentéséből, Marájából vagy Benjaminjából. Nem kapcsolhattam volna vissza minduntalan Barnás korábbi műveire, s nem gazdagodott, tágult és rétegződött volna újra és újra mindhárom regényvilág a másik kettő által. Persze, ha nem cikázok gondolatban állandóan a három szövegtér közt, akkor lehet, hogy jobban tudok összpontosítani az új könyv által megjelenített (unokákkal, dédunokákkal már 40-50 fössé duzzadt) nagycsalád mindennapjaira. S ez esetben nagyobb kedvvel ízelegetem az elmúlt 10-15 évü(n)k válsággal, jobb- és baloldali szembenállással, kultúrharccal, kapcsolati tőkével, pénzügyi csődökkel, külföldi és belföldi munkavállalással megspékelt kis magyar valóságát. Vagy a regény más művekkel való kapcsolata kötné le a figyelmem, s nem csupán Marquez *Száz év magánya* jutna eszembe például a szülői ház pusztulásának és a vegetáció elburjánzásának képeiről (no meg egy-két szellemjelenésről).

De ha tényleg *A kilencedik* és a *Másik halál* megrendítő élménye nélkül kényszerülök olvasni Barnás új művét, megértem-e a szereplők sokrétű és ellentmondásos viszonyrendszerét? Mit kezdek a látens, de időnként hevesen fellángoló ellenségeskedéssel és a váratlan kiengesztelődésekkel a nagycsaládon belül? Hogyan vélekedtem volna az általános gyanakvás, bizalmatlanság légköréről, a testvérek féltékenységéről, az ítélkezés, megbélyegzés elhamarkodott, később megbánt és elmismásolt gesztusairól? Ha nem ismerem Barnás korábbi írásait, akkor vajon helyén tudom-e kezelni az öröklött vagy a traumatikus gyerekkorban szerzett betegségek, az alkoholizmus, a játékszenvedély vagy a különféle neurózisok megnyilvánulásait? Nem válok-e magam is elhamarkodott ítélkezővé? Ahogy azzá váltak az apai minta nyomán a család férfitagjai közül többen.

Minden bizonnyal idegenebb és ellenszenvesebb lett volna az *Életünk végéig* főalakja is, a családtagok közt Sepinek emlegetett (Paulich Sebestyén nevű) elbeszélő, ha nem azonosulok nagy-nagy empátiával az elődeivel, *A kilencedik* és a *Másik halál* én elbeszélőjével. Sepi tájékozatlansága és kívülállása is rejtély lenne előttem, ha nem tudnám a *Másik halál*ból, hogy min ment keresztül pár évvel korábban, miért nem volt módja figyelemmel kísérni a családja sorsát. Pedig az elbeszélő tájékozatlansága fontos mozzanat a regényben, hisz elég sok félreértés, sértődés és sértés

fakad belőle. Sepi olyasmiket feltételez, amik talán csak a maga büntudatos képzelgéseiben léteznek. (Persze, a narrátori ismerethiány feszültségforrásnak sem rossz, remek késleltető elem.)

Ha tényleg módomban állt volna tiszta lappal indulni, akkor talán más-hogy ítélem meg Sepi és Lil kapcsolatát is. És kevésbé érteném Lil türelmét, áldozatkészségét. Mert önmagában azért az mégiscsak túlzás, hogy valaki 47 évesen is hat évig fontolgassa, hogy feleségül vegye-e azt a nőt, akivel életében először érzi magát önfeledten boldognak, szeretetnek és mégis szabadnak. Sepi sok ürügyet talál a házasság halogatására, de egy sem tűnik igazán meggyőzőnek. A múlt traumái inkább szolgálhatnak magyarázatul. Ezekhez azonban ismerni kell Barnás korábbi műveit, mint ahogy Lil minden bizonnyal ismerte, hiszen Sepi műveiként szerepelnek a könyvben, olyanokként, amelyeket az elbeszélő főhős (hat év eltéréssel) épp a regényidőben jelentet meg (*A kilencediket* Ontogenea, a *Másik halált* M:H címen). A szeretetnek, a gondoskodásnak zsarnokságként való megtapasztalása a gyerekkorban s a félelem attól, hogy saját maga alkalmatlan a tartós és demokratikus együttélésre - e tényezők inkább szerepet játszhattak Sepi halogatásában. S ezekről Lil tudhatott. Valószínűleg innen Lil toleranciája, Sepi mérhetetlen függetlenségvágyának a tisztelete. Ha így fogom fel a kapcsolatukat, könnyebben belátom, miért áll be Lil – szuverén személyiség léte – a Paulich család hagyományos nemi szerepeket betöltő nőtagjainak sorába, miért vállalja fel maga is a közvetítés, békítés, segítségnyújtás szerepei mellé időnként a szeretett férfinak való alárendelődést is.

Kissé girbegurba gondolatmenettel, de oda igyekszem eljutni, hogy érdemes lenne összekapcsolni Barnás műveit (az emlegetett három regényt feltétlenül) egy olyan autofikció-sorozattá, mint amilyen Knausgårdtól a *Harcom* hat kötete vagy Elena Ferrantétől a *Nápolyi regények*. Mert ahogy fentebb már írtam, a három mű együttes olvasása mindháromat gazdagítaná, s olyan teljességérzetet nyújtana egy ember személyiségének és sorsának alakulásáról, amelyet az olvasó a maga életében is szívesen megtapasztalna, s valamelyest ehhez hozzá is segíthetné a Barnás-életmű.

Az autofikció esetét egyébként sem zárhatjuk ki. Hogy Barnás művei önéletrajzi vonatkozásúak, az a szerzői interjúkból is tudható, de az új regényből is. Az *Életünk végéig* csattanója az, hogy az elbeszélő azonos a könyv szerzőjével: „Ennek a villának a teraszán kezdtem el e könyv írását” -írja Sepi az utolsó oldalon (454.), s az általunk olvasott regényre utal. Korábban pedig ez a szerző-narrátor maga is autofikcióként jellemezte az Ontogeneát, azaz *A kilencedik* című könyvét: „nem tagadhatom el magam elől a saját valóságom fikcióját [...]. A könyv írása alatt éreztem először életemben, hogy miért olyan a természetem, amilyen.” (51.)

A „saját valóságom fikciója” kifejezés jelzi, hogy a szerző a maga élettapasztalatait rögzíti, egyúttal azt is, hogy alakítja, formálja az életanyagát. Értelmezési keretbe illeszti, sűríti, vegyíti, reflektálja, mitizálja s a többi.

Az *Életünk végéig* esetében a transzformáció kiindulópontja (az elbeszélő-szerző közlése szerint) a lázas képzelet volt. Indonéziában egy filozófiai munka megírását tervezte (kép és gondolkodás kapcsolatáról), de életveszélyes láz kerítette hatalmába, s abból felgyógyulva ellenállhatatlan kényszert érzett azoknak a képsoroknak és a hozzájuk kapcsolódó párbeszédeknek a megírására, amelyeket a félöntudatlan állapot vetített eléje, és amelyek különös fénytörésbe állították élete utolsó időszakát (448.) S tényleg, a mű szövege felvillanó képekhez (élet-halál helyzetekhez, temetések és esküvők képeihez) kapcsolódva szaggatottan, előreugrásokkal és monomániás visszatérésekkel az elbeszélő-író közelmúltjának fontos eseményeit mutatja be. S hogy ezek a helyzetek a szövegen túli valóságnak is részei lehettek, arra nem csupán abból következtethetünk, hogy nagyon is ismerős számunkra az a korszak, amelyet a maga tízéves életszakaszának háttereként a szerző megrajzol, de egyéb jelekből is. Például a könyv ajánlása Lilnek szól, aki ezek szerint nem csupán a szövegvilág lakója. S vannak olyan kiutalások a műből, amelyek a Barnás által írt, megjelentetett könyvekre vonatkoznak (Népszabadság-kritika, Aegon-díj, a H:M olyan jellegű összegzése, amely a *Másik halálra* is illik).

Barnás eddigi művei írójuk életének egy-egy korszakát jelenítik meg. E korszakok élesen elkülönülnek egymástól, közvetítik szerzőjük egyedi felismerését: „minden csak kezdődik, csak kezdődik és kezdődik” (*Másik halál* 235.). Kétségkívül az életben a folytonosság ellenében mindig ott van a változás, az átalakulás, az átváltozás esélye és veszélye. Mást tapasztal meg az *Élősködő* kudarcot kudarca halmozó főhőse, mint a *Bagatell* sikeres utcazenésze. Más az *Életünk végéig* önmagára, társára és családjára rátaláló hősenek a közérzete, sorsához való viszonya, mint a *Másik halál* kis híján homelesssek közé süllyedő beszélőjének. Pedig mindegyikük személyiségében ott van az a kilencéves fiú, akinek az örökös szegényérszetét, keserűségét és lázadását *A kilencedik* megörökíti: „átalakulsz; már nem vagy ugyanaz, miközben mégis ugyanaz vagy” (*Másik halál* 235.).

(Barnás Ferenc: *Életünk végéig*. Regény. Kalligram, Budapest, 2019)

Domján Edit

Ragacsos magyar valóság

A *Megleszünk itt* című legújabb Schein-regény tematikájában teljesen megfelel az elvárásoknak. A címbe emelt többes számelső személyű állítmánnal és a közelre mutató határozószói névmással megnyeri – mondhatni beszippantja – magának az olvasót. A mindannyiunkra vonatkozó predikátum és az általunk belakott lokalításra utaló határozószói névmás azt az üzenetet hivatott közvetíteni felénk, hogy a cselekménynek, ha köz-